

»Komuna«

V zadnji številki »Komune«, časopisa Stalne konference mest, je največ prostora zavzela stanovanjska graditev in razpravljanje o pomanjkljivostih šolskih poslopij v mestih. V članku o šolskih poslopijih je objavljenih veliko podatkov, iz katerih vidimo, da jih je zares malo. Prav tako razpravlja časopis o problemu finansiranja šol.

V tej številki objavlja Tone Klemenčič članek: »Perspektivno planiranje stanovanjske graditve«, posebno za razdobje l. 1957—1961. Razen tega je objavljen tudi članek »Nadaljnji razvoj stanovanjske skupnosti« skupaj s prednačrtom odloka o stanovanjskih skupnostih na področju mest, nato članek »Razvoj skladov za stanovanjsko graditev v Beogradu in Zagrebu«. »Gradnja stanovanj v Skoplju«. »Stanovanjska graditev v Kragujevcu« itd.

»Ekonomika preduzeća«

V drugi številki za februar l. 1957 objavlja časopis »Ekonomika preduzeća«, ki ga izdaja Društvo ekonomistov Srbije, zanimiv članek Dragutina Radunovića »Organizacija službe za proučevanje delovne storilnosti pri podjetjih in ljudskih odborih.« V članku so opisane ugotovitve v zvezi s sedanjo aktivnostjo za povečanje delovne storilnosti, avtor pa razpravlja tudi o možnosti za uvedbo biroja za delovno storilnost v podjetjih in službe za delovno storilnost pri okrajnih ljudskih odborih. Članek sloni predvsem na rezultatih, do katerih so prišli s proučevanjem problemov gospodarskih organizacij.

V isti številki je zanimiv tudi članek Djordja Mijića: »Uporaba amortizacije v letu 1956.«

Statistični bilten, štev. 67

Zvezni zavod za statistiko je objavil strukturo vrednosti industrijskih izdelkov v l. 1955. Podatki so rezultat ankete o strukturi vrednosti industrijskih izdelkov, ki je prvi poskus prikazovanja te vrednosti po izdelkih oziroma po skupinah izdelkov. S to anketo je bilo zajetih 2489 industrijskih podjetij, ki ustvarjajo 91 odstotkov družbenega proizvoda vse industrije.

Rezultati te ankete lahko služijo kot koristen instrument v boju za zvišanje delovne storilnosti, ker je lahko ugotoviti določene razlike med posameznimi republikami, industrijskimi vejami in izdelki, kar je zanimivo za sliko o lastni ceni.

»Jutro«

»Jutro«, časopis za vas, objavlja v drugi številki za februar l. 1957 članek B. Sekularca »Privilegiji, ki jih uživajo kmetijske zadruge v našem gospodarskem sistemu«. Razen tega je v tej številki časopisa vrsta člankov o izkušnjah iz dela kmetijskih organizacij.

Popravek

V 2. številki letošnjega leta smo v članku »Zanemarjena pošolska vzgoja mladine v kočevskem okrugu« objavili med drugim tudi naslednji stavek:

»V Kočevski Reki so člani odbora na primer mnenja, da je razpravljanje in sklepanje o problemih šole v materialnem in pedagoškem pogledu izključna pristojnost učiteljev...«

Od omenjenega šolskega odbora smo dobili zapisnike in material o delu, iz česar je razvidno, da je stavek, ki smo ga navedli, dejansko netočna informacija, ki smo jo dobili od našega nestalnega dopisnika iz Kočevja. S tem popravljamo storjeno napako.

(Nadaljevanje)

Dejansko je ta pot graditve ekonomskih pogojev, ki omogočajo družbi, da se končno osvobodi blagovnega gospodarjenja, daljša. Zaradi vzrokov, o katerih smo govorili. Pot, ki spoštuje ekonomske zakonitosti blagovne proizvodnje, ki uporablja blago kot metodo gospodarjenja in realizacije družbene povezanosti proizvodnje, mora biti hitrejša. Hitreje razvija pogoje, ki bodo na določeni stopnji povzročili, da bo odveč vsa stara šara preteklosti, med njo tudi blago kot tako. Prvič zaradi večje skladnosti učinkovanja objektivnih zakonov in dejanskega usmerjanja proizvodnje, ki se opraviča z družbenim planom. Drugič zaradi množične pobude proizvajalcev, ki morajo svojo proizvodno dejavnost usmerjati v smislu spoštovanja objektivne moči... proizvodnje družbene uporabne vrednosti kot blaga... in prisiljenosti ureditve svojega dela po zahtevi družbeno potrebne dela.

Posebnosti socialistične blagovne proizvodnje

Ceprav predstavlja ostanek starega, se socialistična blagovna proizvodnja po kakovosti razlikuje od blagovne proizvodnje prejšnjih ekonomskih družbenih razdobj. Posebno od kapitalistične. Raste — v načelu — na drugačni družbeno ekonomski osnovi. Njen temelj ni zasebna, temveč družbena lastnina nad proizvodnimi sredstvi. Splošna družbena vez v proizvodnji se ne realizira več absolutno stihijsko po blagu in njegovih zakonitostih, temveč po družbenem planu. Učinek blaga v splošnem smislu obstaja znotraj teh splošnih odnosov. In naj bo to delovanje še tako pomembno, je podrejeno tem splošnim, novim družbeno ekonomskim pogojem življenja ljudi. To da svoj pečat funkciji blagovne proizvodnje in blagovne izmenjave.

Preglejmo nekaj posebnosti, ki se pojavljajo na tej osnovi.

Prvič. Razvoj socialistične blagovne proizvodnje ne pomeni razvoja zasebne lastnine, kakor je bilo to v preprosti (drobni) in v kapitalistični blagovni proizvodnji. Ne krepi zasebne moči posameznikov nad pogoji ekonomskega življenja, zato pa tudi ne moči teh posameznikov v družbi. Popolnoma nasprotno. Socialistična blagovna proizvodnja vodi k razvoju socialistične lastnine. Razširja ekonomske pogoje življenja, ki ostanejo družbeni, t. j. pospešuje porast materialnega bogastva družbe, iz katerega se povečuje tudi njen akumulacijski in rezervni sklad kot družbeni sklad, ki je čedalje bolj pod neposredno upravo proizvajalcev — delovnih kolektivov, komun itd.

Blago samo ne vsebuje težnje po zasebni lastnini. Njegova notranja težnja je... razvoj proizvodnih prvin, predstavitev proizvodnega težišča tja, kjer so pogoji zanjo najboljši, kjer teče z najmanjšo potrošnjo družbenega dela. Prav to za smisel njegovih zakonitosti. Ker pa je blago stvar — materialna in družbena — se ne more gibati brez svojih družbenih predstavnikov, brez

ljudi. Nekdo jo mora zastopati kot »individualuum« s svojim posebnim »blagovnim interesom«. Ni obvezno, da bi moral biti ta »individualuum« klasični zasebni lastnik. Lahko je tudi socialistično podjetje. To je prav tako lahko nosilec blaga, njegovega jezika in zakonitosti. Lahko proizvaja in zamenjuje blago po svojem »individualnem« interesu. In se zato lahko razvija, trudi za večjo delovno storilnost v izdelovanju družbenih uporabnih vrednosti. Taka proizvodna akcija socialističnih podjetij je na liniji družbenega interesa, naj še tako zelo izhaja iz interesa podjetja, komune itd. Niti ne koncentrira niti ne centralizira zasebne lastnike. Ustvarja koncentracijo in centralizacijo socialistične »lastnine« — dejansko proizvodnje v podjetjih, ki so družbena in na najvišji ravni tehnične opremljenosti in delovne organizacije.

Odtod je nujen... »povoj socialističnega podjetja kot ekonomskopravnega individua v smislu socialistične blagovne proizvodnje in izmenjave... Definicija socialističnega podjetja jemlje torej kot svojo materialno družbeno bazo socialistično blagovno izmenjavo.« (Kidrič, Teze o ekonomiki prehodnega razdobja...)

Kaj pa se dogaja z drobno blagovno proizvodnjo v prehodnem razdobju. Ali ni sposobna roditi veliko zasebno lastnino.

Načelno take nevarnosti ni. Velika socialistična proizvodnja, ki razpolaga z moderno tehniko, prometom, kreditnimi sredstvi, ima pred drobno proizvodnjo absolutno ekonomsko prednost. Ona določa smer gibanja, ne pa drobna proizvodnja. Razen tega so lahko sporadični pojavi zasebne koncentracije proizvodnje omejeni z raznimi drugimi ukrepi.

Socialistična blagovna proizvodnja povečuje obseg socialistične proizvodnje. V povečani meri nudi sredstva za materialne potrebe družbe, za življenjski standard delovnih ljudi in nadaljnji razvoj socialističnega načina proizvodnje. Je orodje pospešene krepitve družbene, socialistične ekonomske moči. To je v bistvu smisel delovanja njenih zakonitosti.

Drugič, v kapitalistični proizvodnji je blago edino sredstvo družbene povezanosti proizvodnje. To je bilo tudi v pogojih preproste blagovne proizvodnje, drobne proizvodnje obrtnikov in kmetov. V socialističnem gospodarstvu pa to ni več. »... v socialistični blagovni zamenjavi nastopa družbena vez med proizvajalci predvsem prek družbenega plana osnovnih in odločilnih proporcev, prek blagovne zamenjave pa praviloma samo v okviru plana osnovnih proporcev. (Slabo planiranje, pomanjkljiva organizacija socialističnega gospodarstva ali močna nesorazmernost v sami objektivni strukturi dane ekonomike pa lahko povzročijo pogosto razvrednotenje tega pravila.) (Kidrič, omenjeni članek.) Socialistični družbeni plan ustvarja osnovne vezi znotraj proizvodnje, in razdelitve. Plan ustvarja to z določenimi instrumenti, ki dajo, če so dobro postavljeni, če so približni odsev objektiv-

(Nadaljevanje na 16. strani)

(Nadaljevanje s 15. strani)

nih zakonitosti,¹ gospodarskim gibanjem približno pravičen okvir in smer. Znotraj tega gre stvarno gibanje prek tržišča, prek blagovne proizvodnje in zamenjave, prek gospodarske samostojnosti proizvajalcev.

Tako je blago še naprej sredstvo neposrednega povezovanja proizvajalca v njegovem dejanskem življenju. Toda je orodje tiste globlje, osnovne družbene vezi, ki jo postavlja plan. Odseva to osnovno plansko vez, jo konkretizira v nešteti posameznih primerih in... neizbežno v neki meri korigira. Ni preprosto orodje plana, temveč tako orodje, ki ima svoje specifičnosti in samostojnosti. Ima aktivno vlogo pri dejanskem vzpostavljanju družbene vezi v proizvodnji in razdelitvi. Zna celo pokazati tudi svojo čudako naravo »upora proti planskim računom« in to toliko bolj, kolikor manj je bilo to računanje znanstveno, manj zasnovano na objektivnih zakonih gibanja gospodarstva.

Prav sorazmerna samostojnost blaga v njegovi družbeni ekonomski funkciji pa je tisto, kar je pozitivno. To tudi povzroča, da je njegova navzočnost v socialističnem gospodarstvu nujna. Tako pomaga človeški zavesti, da pravilneje spozna objektivne odnose in težnje v gospodarstvu... in da se s pomočjo blaga sama popravi.

Dve »družbeni vezi« delujeta v socialističnem gospodarstvu prehodnega razdobja. Dve aktivni in regulativni sili: družbeni plan kot znanstveni odsev objektivnih ekonomskih zakonov in zavestno usmerjanje proizvodnje in druga, blagovna proizvodnja in zamenjava — na tej osnovi pa tudi ekonomsko-pravna individualnost socialističnega podjetja in njegov interes kot blagovnega proizvajalca. Ta blagovna proizvodnja in zamenjava pa se pojavlja hkrati tudi kot korektor plana... oziroma same ljudske zavesti.

Tretjič, smoter socialistične proizvodnje... je proizvodnja zaradi družbenih potreb. Ne blaga kot takega, ne vrednosti, temveč preprosto uporabnih vrednosti. Za prehodno razdobje pa velja to v splošnem smislu za vse gospodarstvo. Toda, kot smo videli, ostaja nujnost, da se posamezni proizvod pojavlja kot blago, socialistični

proizvajalec pa — kot podjetje, ki proizvaja blago, vrednosti. V vsakem posameznem primeru v dejanskem gibanju še vedno vrednost gospoduje nad uporabno vrednostjo. Uporabna vrednost je družbena, postane to, če dobi poprej potrdilo kot vrednost, potem ko kot blago uspešno gre skozi tržišče.

V izgrajenem socializmu, ki že postaja začetek višje faze komunizma, blaga ni. Ne proizvajajo vrednosti, temveč samo uporabno vrednost. Smoter je tu uporabna vrednost v splošnem smislu in v vsakem posameznem primeru. Uporabna vrednost kot posebljenje stvarnega materialnega bogastva družbe gospoduje tu absolutno.

Kakor vidimo v prehodnem razdobju še ni te absolutne vladavine uporabne vrednosti. Čeprav je gospodarstvo socialistično, kar se tiče njegovih temeljnih karakteristiknih lastnosti, in s te strani pomeni proizvodnjo uporabnih vrednosti, se ne more do kraja kot tako izraziti. Tolerirati mora še »dvojno oblaste«, navzočnost prvin preteklosti, blaga. Podvreči mora gibanje proizvodnje in uporabnih vrednosti delovanju vrednosti, zakona vrednosti. V zunanjem gibanju še obdrži staro, obrnjeno razmerje: proizvaja vrednost... uporabno vrednost pa zato, ker vrednost ne more obstajati brez nje, kot nosilec vrednosti.

»Socialistična blagovna zamenjava je po vsem tem dialektično protislovje za določeno dobo prehodnega razdobja od kapitalizma h komunizmu...

... V procesu socialistične graditve nastopa dialektična protislovna socialistična blagovna zamenjava kot temeljno notranje protislovje socialističnega sektorja gospodarstva oziroma vse družbene ekonomike (po likvidaciji neposrednih kapitalističnih ostankov). (Kidrič, omenjeni članek.)

Socialistična blagovna proizvodnja je sama po sebi protislovje. Kajti, če je proizvodnja socialistična, ni blagovna; če je blagovna, ni socialistična. Prav to pa je vsebina in posebnost prehodnega razdobja, v tem protislovju, v navzočnosti nasprotnih si prvin novega in starega — v socialistični proizvodnji uporabnih vrednosti... kot blaga. To tudi tvori temeljno notranje protislovje prehodnega razdobja. V njej pa ima staro, blago, nov pomen. Vsebuje pozitivno »socialistično« družbeno vlogo s svojimi starimi posebnostmi: da je blago, uporabna vrednost, ki velja kot vrednost. Izdelek obdrži še naprej posebnosti blaga. Tiste posebnosti, o katerih govori Marx, ko analizira blago kot tako, neodvisno od načinov, kako ga proizvajajo.

Potemtakem je tudi socialistično blago podvrženo delovanju zakona vrednosti. Ohranja svoje glavne blagovne lastnosti. Tudi nasprotje uporabne vrednosti in vrednosti. To nasprotje pa se tiče posameznega blaga. Vsakega posameznega blaga. Kakšen delovni kolektiv lahko proizvaja uporabne vrednosti, ki ne bodo postale družbene — ne bodo mogle biti potrjene kot blago in po tej poti najti pot v družbeno uporabo. Iz raznih vzrokov.

Propadle bodo kot uporabne vrednosti, čeprav so tudi dobre kakovosti. Na primer — tega blaga (uporabnih vrednosti) je preveč, drugi proizvajalci ponujajo še boljše in cenejše, to je proizvajajo v pogojih večje delovne storilnosti. In tako dalje. Kljub temu pa je to nasprotje v svoji osnovi pozitivno, ker spodbuja razvoj socialističnih proizvajalnih sil.

Socialistična proizvodnja v celoti ni obremenjena s tem nasprotjem med uporabno vrednostjo in vrednostjo izdelka. V svoji osnovi je proizvodnja uporabnih vrednosti. Vrednost in blago veljata v njej kot metoda racionalnega gospodarjenja in razdelitve proizvodov, spodbujevalec posameznih proizvajalcev, da povečujejo delovno storilnost. Zato tu ni nepremostljive težave v izravnavanju nasprotja med uporabno vrednostjo in vrednostjo kakor v kapitalizmu — kjer od časa do časa pride do tega s krizami hiperprodukcije. Nasprotno, socialistično gospodarstvo lahko brez težav izravna ta nasprotja. Kakor zavestno in plansko pospešuje proizvodnjo uporabnih vrednosti — ne glede na to, da imajo obliko blaga — zavestno in plansko pospešuje potrošnjo teh dobrin, odpira pot k njihovi družbeni uporabi. Proizvaja, da bi se ekonomsko življenje proizvajalcev čedalje bolj širilo. Blagovne zakonitosti ne odpravljajo tega njegovega osnovnega smisla. Pomagajo, da se bolj učinkovito, hitreje realizira... v popolnem smislu. To pa zato, ker gre za drugačen družbeni temelj, kjer blago še eksistira: za družbeno proizvodnjo in družbeno razpolaganje z vsem proizvodom.

(Nadaljevanje sledi)

Uredniški odbor

»NAŠE SKUPNOSTI«

Nikola Balog, Tone Vratuša, Todor Vujašinić, Danilo Vuković, Dušan Vuković, Kiro Gligorov, Ašer Deleon, Milan Ivanović, Petar Ivličević, Jovan Janković, Jovan Marinović, Ljubisav Marković, Nikola Miljanić, Mitra Mitrović, Ante Novak, Vojin Popović, Zdenko Has, Nikola Cobešić, Rajko Skaljak

Predsednik uredniškega odbora

KIRO GLIGOROV

Glavni in odgovorni urednik

RAJKO SKALJAK

UREDNIŠKI ODBOR ZA SLOVENIJO

Ivo Klemenčič, Vasja Kogej, Viktor Kotnik, Mile Smolinsky, Pavle Zaucer

Predsednik uredniškega odbora

za Slovenijo

PAVLE ZAUCER

¹ Plan homo po našem programu obdelali v posebnem poglavju ob koncu tečaja. Samo zaradi pojasnila pa pripominjamo: v ekonomskem proučevanju velja plan za ekonomsko kategorijo, ne pa za pravni dokument, ki ga sprejema določeni (državni) družbeni organ. Z drugimi besedami je oblika, v kateri neposredno odseva zakon ekonomije družbenega dela, zakon sorazmerne razdelitve družbenega dela v odvisnosti od družbenih potreb in produktivnosti človeškega dela. Odseva dejstvo, da mora družba neizbežno na neki stopaji svojega razvoja vzpostaviti kontrolo nad svojim materialnim življenjem, nad svojimi odnosi med seboj in napram naravi, da usmerja svoje življenje na temelju objektivnih zakonov tega življenja, ki smo jih spoznali, to je, ki jih je družba obvladala. No, to je ena izmed bistvenih prednosti socialistične družbe.